

Герасимчук В.Г.*докт. економ. наук, професор
Національний технічний університет України «КПІ»*

ДОКТРИНАЛЬНІ ОСНОВИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПРОТЕКЦІОНІЗМ І ФРИТРЕДЕРСТВО

ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ МИРОВОЙ ТОРГОВЛИ ПРОДУКЦИЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ: ПРОТЕКЦИОНИЗМ И ФРИТРЕДЕРСТВО

DOCTRINE BASES OF WORLD TRADING IN PRODUCTS OF INDUSTRY: PROTECTIONISM AND FREE TRADE

Актуальність обраної для аналізу проблеми пов'язана з необхідністю визначення раціонального балансу в державі між дотриманням інтересів національної економіки та зовнішнього середовища, між вигодами від зростання експортного потенціалу та загроз надлишкового допуску на внутрішній ринок імпортера в рамках норм і правил СОТ. Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних і методологічних основ доктрин протекціонізму і фритредерства, формулюванні практичних рекомендацій стосовно створення ефективного механізму управління зовнішньоекономічною політикою держави. Узагальнено фактори успіху розвинених країн на світовому ринку промислової продукції на етапах переходу від методів протекціонізму до економічного лібералізму. Встановлено залежність рівня соціально-економічного розвитку держави від ефективності організації управління національною економікою, її зовнішньоекономічною діяльністю в умовах постійних змін і ризиків, в умовах відкритості економіки, в умовах викликів глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, промисловість, протекціонізм, світова торгівля, управління, фритредерство, якість життя.

Актуальность избранной для анализа проблемы связана с необходимостью определения рационального баланса в государстве между соблюдением интересов национальной экономики и внешней среды, между выгодами от роста экспортного потенциала и угроз избыточного допуску на внутренний рынок импортера в рамках норм и правил ВТО. Цель исследования заключается в обобщении теоретических и методологических основ доктрин протекционизма и фритредерства, формулировке практических рекомендаций относительно создания эффективного механизма управления внешнеэкономической политикой государства. Обобщены факторы успеха развитых стран на мировом рынке промышленной продукции на этапах перехода от методов протекционизма к экономическому либерализму. Установлена зависимость уровня социально-экономического развития государства от эффективности организации управления национальной экономикой, ее внешнеэкономической деятельностью в условиях постоянных изменений и рисков, в условиях открытости экономики, в условиях вызовов глобализации.

Ключевые слова: глобализация, промышленность, протекционизм, мировая торговля, управление, фритредерство. качество жизни.

Actuality of select for an analysis problem is related to the necessity of determination of rational balance for the state between the observance of interests of national economy and environment, between benefits from the increase of export potential and threats of surplus admittance to the internal market of importer within the framework of norms and rules of WTO. A research aim consists in generalization

of theoretical and methodological bases of doctrines of protectionism and free trade, formulation of practical recommendations in relation to creation of effective mechanism of management of the state external economic politics. The factors of success of the developed countries are generalized in the world market of industrial products on the stages of transition from the methods of protectionism to economic liberalism. Set dependence of level of socio-economic development of the state on efficiency of organization of management a national economy, her by foreign economic activity in the conditions of permanent changes and risks, in the conditions of openness of economy, in the conditions of calls of globalization.

Keywords: *globalization, industry, protectionism, world trade, management, free trade, quality of life.*

Вступ. Головною метою управління державою має бути зростання добробуту, захист інтересів та прав громадян. Над цією проблемою хто замислювався, а хто й намагався вирішувати у різні періоди історії людства – від Конфуція, Платона, Н. Макіавеллі, Я. Мудрого, М. Монтеня, І. Я. Франка, Лі Куан Ю до нинішніх політиків і практиків. Підвищення якості життя завжди пов'язано з вмілим формулюванням й вмілою реалізацією як довгострокових намірів, так й поточних цілей розвитку держави.

Якщо вести мову про сьогоднішнє, про місця України у світових рейтингах, що відображають рівень її соціально-економічного розвитку, то вони свідчать про наявність серйозних проблем у життєдіяльності держави. Так, очікувана тривалість життя в Україні – 71 рік (110-е місце серед 194 країн за даними ВОЗ за 2013р.), ВВП (ПКС) на душу населення складає 8668 дол. США (105-е місце серед 186 країн за даними МВФ за 2014р.), середня заробітна плата – 150 дол. США (вересень 2015р., за даними Держстату України) є найнижчою у Європі.

Оскільки Україна приєдналася до СОТ, до норм і правил світового господарювання, надзвичайно гостро постало питання, чи вдасться державі поступово, крок за кроком долучитися до когорти розвинутих країн, чи вона залишатиметься серед аутсайдерів, серед країн з незаможним і нещасливим населенням. Актуальність проблеми, що розглядається, полягає в тому, наскільки держава виважено балансуватиме у своїй діяльності між дотриманням положень доктрини протекціонізму і доктрини вільної торгівлі, між намаганням до зростання експортного потенціалу і вигодою від допуску на внутрішній ринок імпортера для досягнення своїх стратегічних цілей.

Проблемі співставлення позитивних сторін та недоліків двох зазначених ключових доктрин зовнішньоекономічної політики держави присвячена достатня кількість наукових досліджень упродовж не одного століття. Серед зарубіжних авторів можна виділити праці А. Монкретьєна і А. Сміта, П. Кругмана і А. Льюїса та ін. У когорті українських вчених-економістів виділимо наступні імена: А.А. Чухно, Ю.М. Пахомов, В.Д. Базилевич, В.М. Геєць. Разом з тим, чимало питань теоретичного, методологічного, методичного та практичного характеру щодо визначення «ступеня відкритості» національної економіки, її промислової сфери для забезпечення національної та економічної безпеки держави залишаються недостатньо вивченими та обґрунтованими. Дана проблема є актуальною для розвинених країн, а ще більшою мірою для країн, що розвиваються, адже країни «третього світу» прагнуть до більш справедливого місця і ролі у міжнародному розподілі праці та його результатів.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних і методологічних основ доктрин протекціонізму і фритредерства, формулюванні практичних рекомендацій стосовно створення ефективного механізму управління економічною політикою, її індустріальною складовою як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку в умовах викликів глобалізації за рахунок виваженого балансу застосовуваних методів державного регулювання економікою і законів вільної торгівлі.

Методологія. Методологічну основу науково-практичного дослідження формують концептуальні підходи в економічній науці з вивчення проблем глобалізації, міжнародних відносин, геополітики, циклічності розвитку соціально-економічних систем, доктрин протекціонізму і фритредерства, а також функціонування національної економіки, її промислової сфери. Серед використаних конкретних методів дослідження: статистичний, системно-структурний, порівняння, логічного аналізу, історичний та інші. Інформаційну базу наукового пошуку складають літературні джерела за даною тематикою, документи й матеріали органів державної влади, міжнародних організацій.

Результати дослідження.

Від політики протекціонізму до лібералізації у світовій торгівлі. Доктрина протекціонізму (від лат. *protection* – захист, заступництво, прикриття) пов'язана з державною політикою, яка спрямована на захист внутрішнього ринку від іноземних конкурентів, обмеження ввезення товарів з-за кордону задля підтримки власного виробництва, а також активізацію діяльності суб'єктів господа-

рювання на світових ринках шляхом використання тарифних і нетарифних інструментів у зовнішньоекономічній діяльності.

Протекціоністська політика у міжнародній торгівлі особливо проявляється в період економічних криз, коли інтереси національного товаровиробника явно превалюють над інтересами імпортерів. Критики державної політики протекціонізму роблять наголос на негативних її сторонах, оскільки, на їх думку, дана доктрина створює перепони на шляху розвитку як національної економіки, так і світової торгівлі у цілому.

Концепція протекціонізму виникла в епоху первинного накопичення капіталу у країнах Західної Європи і домінувала з кінця XVI ст. до середини XIX ст. Теоретичні основи активної ролі держави, її правителів у здійсненні торгівлі з іншими країнами розроблені меркантилістами, які пов'язували благополуччя держави виключно з активним балансом зовнішньої торгівлі.

Протекціонізм виступав стрижневою доктриною у міжнародній торгівлі, яка була визнана провідними європейськими державами: Англією, Австрією, Португалією, Пруссією, Швецією, Францією і Росією. Серед відомих дослідників доктрини протекціонізму варто назвати наступні імена: О. Мірабо, У. Стаффорд, Де Сантис, Г. Скарuffі, Т. Ман, А. Серра, А. Монкретьєн, Ф. Ліст, Г. Кері та О. Гамільтон, Ж.-А. Шапталі і Ш. Дюпен, А. Мюллер, Є.Ф. Канкрин і С.Ю. Вітте, Д.І. Менделєєв, Дж. Кейнс та інші.

Доказовим прикладом ефективності політики протекціонізму на певному періоді розвитку держави може слугувати Навігаційний акт 1651 року в Англії. У цьому зв'язку, варто, на нашу думку, звернутися до аналізу основних положень вказаного акту, здійсненого відомим автором не лише Періодичної системи хімічних елементів, а й «Толкового тарифу...» [1] Д.І. Менделєєвим. Однією з причин нашого звернення до однієї із фундаментальних наукових праць з економічної проблематики Д.І. Менделєєва є той факт історичного значення, що відомий вчений очолював державну комісію на першому випуску інженерів у Київському політехнічному інституті у 1903 році.

У здійсненому дослідженні Д.І. Менделєєв зазначає: «Поворот на краще як у політичному ладі, тобто у припиненні внутрішніх свар, так і по відношенню до зовнішньої торгівлі і до внутрішньої промисловості розпочинається в Англії явно з половини XVII століття... Навігаційний акт діяв в Англії, спочатку з деякими короткотривалими перервами, упродовж двохсот років, до 1850 року, коли він був відмінений з відміною багатьох інших протекціоністських заходів...»

Англія з держави третьорядної у торгово-політичному розумінні стала першокласною і з країни середнього достатку – найбагатшою, переважно завдяки розвитку колоніальної і взагалі морської торгівлі, і між націями, що будували кораблі, Англії належить безперечно перше місце не лише за достоїнством або якістю кораблебудування, але й за її дешевизною і за кількістю... Звідти й пішла англійська сила, наука і самосвідоме, шанобливе ставлення до промисловості і держави. Без своєчасно застосовуваного протекціонізму Англія, мабуть, пропала давним-давно, подібно Венеції або Ганзи, знайшли б там нормандську, або саксонську, або яку-небудь іншу кров і анексували б» [1, с. 19-23].

Як тільки Англія досягла передових позицій у світовій торгівлі та індустріальному розвитку, саме вона стала ініціатором зміни доктрини заступництва з боку держави, доктрини протекціонізму на доктрину вільної торгівлі, або фритредерство (від англ. *free trade* – вільна торгівля).

Фритредерство, на думку Д.І. Менделєєва, стало надзвичайно вигідним для тієї ж Англії з багатьох причин, а саме:

- «...головні види машин створені в Англії, в ній вироблялися і виробляються; стороннє суперництво не страшне для Англії...»;

- «...найпершими двигунами промисловості слугують торгівля і мореплавство, а у тому та іншому Англія вже зайняла у середині століття перше місце, чому сприяв їй навігаційний акт...»;

- «точні науки, які стали у новітні часи конче необхідними для встановлення могутності і ведення сучасної промисловості, в Англії розвинулися і розцвіли в період заступництва системи до того, що англійці зайняли і тут чи не перше місце...»;

- «...вчення економістів, які слідували за Адамом Смітом, в епоху введення вільної торгівлі панувало не лише у самій Англії, але й в усій науці того часу, а воно прямо вимагало свободи торгівлі як одного із додатків загального начала невтручання держави в торгово-промислові відносини» [1, с. 24-27].

В основу фритредерства покладено, як відомо з історії економічних вчень, теорію абсолютних переваг А. Сміта і порівняльних витрат виробництва Д. Рікардо, а надалі підкріплених теорією співвідношення факторів виробництва (Хекшера – Оліна), теоремою Столпера – Самуельсона, напрацюваннями нобелівських лауреатів з економіки, багатьох інших вчених-економістів.

Зміни у рейтингу світових лідерів промислового виробництва на зламі тисячоліть. Оскільки у да-

ному дослідженні ми робимо намір проаналізувати, за рахунок яких механізмів, яких управлінських рішень на найвищих законодавчих і виконавчих щаблях влади досягають успіху держави світу на ринку промислової продукції в умовах так званої вільної торгівлі, варто привернути увагу читача ось на яку закономірність. У 1913 році, коли розвиток капіталізму досяг свого максимуму напередодні першої світової війни, обсяги світового промислового виробництва серед найбільших індустріальних розподілялися наступним чином: США – 36%, Німеччина – 16%, Англія – 14%, Франція – 6%, Росія – 4%, Японія – 1%. Цілком очевидно, що і через 100 років ці ж самі країни залишаються, як і раніше, серед лідерів світової індустрії.

Так, за даними на 2012 рік, у рейтингу ТОП-20 за часткою світового промислового виробництва країни вишикувались у наступній послідовності: Китай – 19,0%, США – 15,7%; Японія – 7,5%; Німеччина – 4,8%; Росія – 3,1%; Саудівська Аравія – 2,5%; Бразилія – 2,4%; Південна Корея – 2,1%; Канада – 2,0%; Італія – 2,0%; Мексика – 2,0%; Індонезія – 1,9%; Велика Британія – 1,9%; Індія – 1,9%; Австралія – 1,8%; Франція – 1,8%; Іспанія – 1,3%; ОАЕ – 1,2%; Іран – 1,1%; Норвегія – 1,0% [2].

До наведеного вище можна додати наступну ремарку. Півтора століття тому (середина XIX ст.) центр індустріального виробництва перемістився з Китаю до Великої Британії. Наприкінці XX ст. ініціативи в розвитку промисловості знову повертаються до Китаю. Отже, можна вести мову про прояв особливих економічних циклів. Можливо, до відомих циклів Дж. Китчина (3-4 роки), К. Жюгляра (7-11 років), С. Кузнеця (15-25 років) та Х. Кларка і М. Кондратьєва (45-60 років) варто додати ще й «наддовгі» хвилі у цивілізаційному та індустріальному розвитку. Пов'язані вони можуть з конвергенцією нано-, біо-, інформаційних та когнітивних технологій (NBIC-конвергенція), наприклад, при освоєнні Місяця, Марса, інших планет.

Зупинимось на факторах успіху у світовій торгівлі промисловими товарами з використанням важелів протекціонізму на прикладі представників «сильних світу цього». «Сильних» з позицій як потенціалу національної індустрії, так і в інших сферах, включаючи й світову валютно-фінансову систему. Йдеться, насамперед, про представництво у корзині резервних валют МВФ: долар (США), євро (ЄС), фунт стерлінгів (Велика Британія), ієну (Японія), а також (з 01.10.2016р.) – юань (Китай).

Зрозуміло, що методи протекціонізму зразка XXI століття змістовно відрізняються від раннього меркантилізму. Проявляються дані методи в особливих формах – субсидіях, заохоченні споживачів у купівлі продукції вітчизняного товаровиробника, кон'юнктурних пакетах і т.п. Методи протекціонізму, що застосовуються індустріально розвиненими країнами, виражають інтереси, насамперед, потужних національних і міжнародних монополій – ТНК, які традиційно здійснюють як захоплення, поділ, так і перерозподіл ринків збуту промислових товарів, капіталів і послуг. Такі дії, хоча формально й стримуються законодавчими актами у багатьох країнах, але їх вплив на міжнародну торгівлю лише посилюється.

Китай. Упродовж майже чотирьох десятиліть (з 1978р.), крок за кроком стрімкого вторгнення китайської економіки на світові ринки, дослідники аналізують першопричини такого успіху. Головний фактор полягає в тому, що держава оперативно реагує на запити бізнесу, поетапно удосконалює правову систему регулювання його діяльності. Постійно збільшуються субсидії і пільги для виробників промислової продукції, які орієнтовані на експорт. Вирішено питання з пільговим кредитуванням малого і середнього бізнесу. Посилюється субсидування підприємств, які активно і ефективно займаються розробкою і комерціалізацією інновацій у промисловій сфері.

Держава вжиттям відповідних протекціоністських заходів перешкоджає ввезенню в країну продукції, яка створює конкуренцію національному товаровиробнику. У разі необхідності в КНР звертаються і до нетарифних видів протекціонізму. Торкається це, передусім, захисту китайських торгових марок від поглинання іноземними компаніями в стратегічно важливих галузях промисловості. У свою чергу, китайська продукція на шляху просування до споживача також зустрічає протекціоністські бар'єри і антидемпінгові заходи у багатьох країнах, на багатьох світових ринках – від «несправедливого» курсу юаня до проблем, пов'язаних з якістю китайської продукції [3].

США. Найпотужніша економіка світу також активно застосовує заходи, спрямовані на захист інтересів внутрішнього ринку і на розширення свого впливу на ринках зовнішніх. Наприклад, палата представників США ще декілька років тому наполягала на використанні лише продукції американських сталеварів у програмах, які отримуватимуть фінансування із державного бюджету. Залучення сталевих продукції зарубіжних постачальників дозволялося за умови, якщо при цьому здешевлювався проект не менш ніж на 25%. Такі протекціоністські дії торкнулися, насамперед, експортерів сталевих продукції з Китаю, Індії і Росії.

Як зазначає М.Д. Сулейманов, «...в США ще з часів завоювання незалежності і практично до середини XX століття, коли країна стала найбільшою світовою економічною державою, діяла вели-

ка кількість федеральних і місцевих нормативних актів, що обмежувала застосування іноземного капіталу. Так, з перших днів незалежності уряди багатьох штатів блокували або забороняли залучати іноземні інвестиції в землю, у банківський сектор, енергетику, а також в радіо і телебачення.

Що ж до іноземних інвестицій у гірничодобувну промисловість, то до них відношення влади ніколи не було однозначно позитивним. Так, федеральні закони останньої третини XIX століття надавали права на видобуток корисних копалин лише громадянам і компаніям США» [4, с. 15].

Велика Британія. У країні класиків політекономії проявом порушення правил вільної торгівлі став захист національного ринку праці. Йдеться про обмеження використання іноземної робочої сили. Прикладом є низка акцій протесту у 2009р. з приводу використання не англійських, а португальських та італійських робітників на НПЗ компанії Royal Dutch Shell. Популярним став лозунг: «Британські робочі місця – британським робітникам». Разом з тим, відомо, що Британія відкрила двері сотням тисяч полякам, які заповнили вакансії у багатьох «непрестижних» для британців сферах економіки.

Ще одним із яскравих прикладів прояву протекціонізму може слугувати контроль держави над участю зарубіжних інвесторів в управлінні англійськими компаніями. Коли у 1988 році Кувейт придбав понад 20% компанії «BP», уряд Великої Британії, змусило його скоротити свій пакет до 9,9%, оскільки був стурбований зростанням впливу іншої держави на одну з найбільших національних нафтових компаній.

ФРН. Хоча Німеччина за своїм експортним потенціалом промислової продукції займає 3-у сходинку у світовому рейтингу після Китаю та США (2013р.), вона аж ніяк не збирається поступатися цією позицією перед конкурентами [5]. У ФРН не випускають з поля зору особливості ліберальної реформи, яку свого часу втілював Л. Ерхард. Його реформи опиралися на фінансову підтримку Західної Німеччини з боку США за планом Маршалла. Критикуючи «дирижизм» і «рабів планування», Л. Ерхард тим не менше підтримував «Закон проти довільного завищення цін», «обґрунтований рівень цін» на ряд товарів, який, до речі, встановлювалися шляхом математичних розрахунків, а не за законом попиту і пропозиції. Розробленим планом-прогнозом розвитку економіки ФРН передбачалося відновлення і подальший розвиток найважливіших галузей промисловості. Низка заходів спрямовувалася на зниження імпорту «до політично допустимих розмірів».

Варто звернути увагу на те, що й на початку нинішнього століття державному сектору у ФРН належало близько 99% споруджень мережі залізниць і підприємств водопостачання, близько 95% портових споруд, устаткування водних шляхів, міського транспорту і майже 80% автомобільних шляхів. Практично увесь видобуток бурого вугілля, виробництво електроенергії на атомних електростанціях, 75% виплавки алюмінію, близько 50% видобутку залізної руди, свинцю, цинку і виробництва легкових автомобілів, понад 30% підприємств суднобудівельної промисловості продовжує знаходитися під безпосереднім контролем держави [6].

Японія. Відродження індустріального сектору економіки Японії у післявоєнний період розпочалося зі збереження ключових концернів і перетворення їх у форму підприємницьких об'єднань «кэйрэцу» («Міцубісі», «Тойота», «Мацусіта» та інші). Здійснювалося радикальне оновлення фондів у транспортному машинобудуванні, металообробці, виробництві електроустаткування, хімічній та нафтопереробній галузях. Швидкими темпами розвивалися автомобілебудування, радіоелектроніка, побутова техніка. Вирішальну роль у швидкому відновленні промислового потенціалу зіграло державне управління на протекціоністських началах.

Економічному розвитку сприяють довгострокові державні програми з підтримки нових галузей промисловості. Для захисту своїх інтересів «дозволеними» в рамках СОТ методами, країна поставила за мету стати еталоном в конкурентних перевагах технічної продукції національних товаровиробників в першу чергу на внутрішньому ринку. Японські виробники встановлюють ціну на свою продукцію відповідно до її якості, причому устаткування машинобудівників демонструє кращі у світі техніко-економічні показники, серед яких, крім якості: ефективність, точність і надійність [7], [8].

Японія досить активно обстоює свої права, свої позиції і на світовому ринку. Прикладом може бути негативна реакція Японії на введення додаткового мита на імпортні автомобілі в Україні у 2013 році з двигуном від 1,0 до 2,2 літра строком на 3 роки. До Японії приєдналися ЄС, США, Росія, Австралія, Корея, Індія і Туреччина. Експертна панель СОТ дійшла висновку, що Україна «діяла несумісне» з низкою міжнародних торгових норм, у тому числі з угодою ГАТТ від 1994 року. У СОТ ухвалили, що Україна повинна «привести свої заходи у відповідність із зобов'язаннями у рамках цих угод» [9].

Україна і СОТ. Членство в СОТ розглядалося більшістю політиків, аналітиків і вчених, що такий статус держави сприйматиметься «не лише як формальне визнання торговельними партнера-

ми успіхів країни у проведенні економічних реформ. Членство в СОТ – необхідна умова для забезпечення сталого економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій та формування сприятливих умов зовнішньої торгівлі» [10, с. 4]. Вітчизняними вченими та зарубіжними консультантами наголошувалося, що приєднання до СОТ призведе до збільшення експорту та імпорту товарів та послуг, зростання попиту на фактори виробництва та, як наслідок, до підвищення реальної заробітної плати і доходності капіталу. Очікувалося покращення доступу до ринків, зокрема для металургії, хімічної промисловості та аграріїв.

Підписавши беззаперечно усі необхідні документи при вступі до СОТ, Україна у 2012 році підняла питання про перегляд умов членства у світовій організації. Представлений у СОТ перелік із 371 товарної лінії (147 – з промислових товарів, 224 – з аграрної продукції) з майже 11 тисяч одразу ж викликав негативну реакцію з боку ЄС, США, Китаю, Канади, інших країн. Перегляд так і не відбувся як у 2012 році, так і у 2015 році. Поясненням такої нерішучості стало офіційне прагнення «бути передбачуваним торговельним партнером» [9].

Цілком можна зазначити, що така «передбачуваність» має працювати на Україну, а не за її рахунок зміцнювати економіку інших держав. Причина недостатньо виважених, на нашу думку, управлінських рішень знаходиться дещо в іншій площині [11]. Так, відомий економіст В.І. Суслів неодноразово наголошував: «Головна причина кризи в Україні загальновідома і полягає в політиці швидкої, непередбаченої і непродуманій інтеграції вітчизняної економіки в систему міжнародного розподілу праці» [12].

Висновки.

1. На кожному з етапів свого історичного розвитку кожна країна, її владні структури мають піклуватися про підвищення добробуту своїх громадян та захист їх інтересів. Ми продовжуємо заявляти, що модернізацію держави потрібно здійснювати у певній логічній послідовності і у взаємозв'язку її складових: славні традиції – класична освіта – передова наука – потужна індустрія – розвинена економіка – висока якість життя – сталий розвиток.

2. Кожна держава, приймаючи участь у міжнародному розподілі праці, має намір отримувати вигоду у цьому розподілі. І в економічній науці, і в політиці є прибічники як доктрини протекціонізму, так і доктрини фритредерства. Лідерами світової економіки стали країни, які дотримувалися і дотримуються у явній і неявній формі політики протекціонізму.

3. В економічній науці існують різновиди лібералізму: анархо-капіталізм, лібертаріанство, мінархізм, неолібералізм і т.д. З позицій реальності зрозуміло, що усі де-юре визнані 197 країн світу ні теоретично, ні практично не можуть бути у вигоді. Є переможці, є переможені. Є лідери, є аутсайтери. Є багаті, є знедолені. Прірва між протилежними сторонами лише поглиблюється.

4. Історія економічної думки свідчить, що держави зі згуртованою нацією та правителями-патріотами завжди процвітають, завжди досягають успіхів, завжди підтримують рівновагу, гармонію у житті суспільства. Прикладом можуть слугувати розвинені країни («G7») та країни, які ставлять за мету опинитися в когорті лідерів («E7»).

5. Україна може у далекій перспективі розраховувати на достойні місця у світових рейтингах за умови, коли братиме активну участь у міжнародному розподілі праці. Надійною основою для цього мають стати сформовані умови та їх втілення у життя для ефективного господарювання на внутрішньому ринку за активної підтримки держави як на законодавчому, так і на виконавчому рівні.

Література:

1. Менделеев Д. Толковый тариф, или Исследование о развитии промышленности России в связи с ее общим таможенным тарифом 1891 года / Менделеев Д. – СПб: Тип. В. Демакова, 1892. – 782 с.

2. Рейтинг стран по объему промышленного производства за 2012г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://kanaev55.livejournal.com/431925.html?page=1>.

3. Протекционизм по-китайски: какие механизмы перенять? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.chinapro.ru/rubrics/20/5175/print>.

4. Сулейманов М.Д. Протекционизм или фритредерство – выбор зависит от конкретной ситуации // Российское предпринимательство, 2012, № 24 (222), с.13-20.

5. Германия в 2014 году зафиксировала рекордный профицит внешнеторгового баланса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.ru/business/422883>.

6. Зыкин Д. Главная тайна либералов: в мире нет успешного либерализма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.km.ru/economics/2015/06/12/istoriya-khkh-veka/760048-glavnaya-taina-liberalov-v-mire-net-uspeshnogo-liberalizma>.

7. Зыкин Д. Протекционизм по-японски: уроки для России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.km.ru/economics/2015/04/13/mirovaya-promyshlennost/757404-protetsionizm-po-yaponski-uroki-dlya-rossii>.

8. Кондратьев В. Глобальный рынок машиностроения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/rus/ekob/globalnyj_rynok_mashinostrojenija_2013-10-24.htm.

9. ВТО призвала Украину отменить спецпошлину на импорт авто [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nv.ua/business/markets/vto-prizvala-ukrainu-otmenit-speshposhlinu-na-import-avto-56591.html>.

10. Вступ до Світової організації торгівлі: нові можливості для України. – Київ: УЦМІ, 2006. – 94 с.

11. Оцінка наслідків членства України у Світовій організації торгівлі: монографія / М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко, В. Є. Хаустова, О. В. Доровський, С. В. Антоненко, НАН України. Наук.-дослід. центр індустріальних проблем розвитку; За заг. ред. М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2014. – 209 с.

12. Ингульский В. Рецепт спасения Украины: политика разумного протекционизма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.2000.ua/v-nomere/forum/mnenie/retsept-spasenija-ukrainy-politika-razumnogo-proteksionizma_arhiv_art.htm.

УДК 338.5:334

Гречко А.В.

канд. економ. наук, доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

МЕХАНІЗМ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ МІЖ ПОВ'ЯЗАНИМИ ОСОБАМИ

МЕХАНИЗМ ТРАНСФЕРТНОГО ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ КАК ИНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЯ ЗА ОПЕРАЦИЯМИ МЕЖДУ СВЯЗАННЫМИ ЛИЦАМИ

TRANSFER PRICING MECHANISM IN UKRAINE AS A TOOL CONTROL OVER TRANSACTIONS BETWEEN RELATED PARTIES

В статті досліджено проблеми трансфертного ціноутворення в Україні як інструменту мінімізації бази оподаткування податком на прибуток підприємств. Проведено аналіз історико-економічних засад формування трансфертних цін. Вивчено законодавчу базу з питань трансфертного ціноутворення та систематизовано основні критерії визнання операцій підконтрольними. Досліджено механізм регулювання державною фіскальною службою України контрольованих операцій між взаємопов'язаними особами. Встановлено перелік осіб які вважаються взаємопов'язаними. Розглянуто основні методи трансфертного ціноутворення, що застосовуються в Україні, надано їх коротку характеристику. Здійснено дослідження міжнародної документації по врегулюванню питань формування трансфертних цін. Встановлено невідповідність штрафних санкцій до платників податків, які підпадають під категорію взаємопов'язаних осіб і здійснюють підконтрольні операції. Обґрунтовано необхідність створення розширеної бази ринкових цін та надано ряд практичних рекомендацій по підвищенню ефективності процесу регулювання трансфертного ціноутворення в Україні.

Ключові слова: *Трансфертне ціноутворення, пов'язані особи, контрольовані ціни, транснаціональні корпорації, система оподаткування, податок на прибуток.*

В статье исследованы проблемы трансфертного ценообразования в Украине как инструмента минимизации базы налогообложения налогом на прибыль предприятий. Проведен анализ историко-экономических основ формирования трансфертных цен. Изучено законодательную базу по вопросам трансфертного ценообразования и систематизированы основные